

gündeme geldi. Midhat Paşa veliaht Abdülhamid Efendi'yle görüştü. Vükelâ Mec-lisi 30 Ağustos 1876'da yaptığı toplantıda V. Murad'ın hal'ine ve Abdülhamid'in cülûsuna karar verdi. Ertesi sabah Kubbe-altı'nda toplanan devlet adamlarının hu-zurunda hal' fetvası okundu. Fetvada Sul-tan Murad'ın dâimî cinnet halinde oldu-ğu ve görevini yapamadığı açıklanıyordu. V. Murad hal'edilerek kardeşi Abdülhamid tahta çıkarıldı (31 Ağustos 1876). Böylece doksan üç gün süren V. Murad'ın salta-nat dönemi sona erdi. Bu doksan üç gün-nün sadece yedi gününde kendine mâlik olduğundan söz edilmektedir.

Hal'edildikten sonra Çırağan Sarayı'nda oturmasına izin verildi; tedavisi için her türlü yola başvurulduysa da bir sonuç alınamadı. Başta mason çevreleri olmak üzere taraftarları onun sağlığının iyi olduğu ve haksız yere hal'edildiği propagandasını yayıyorlardı. Bunun üzerine II. Abdülhamid, Murad'ı yerli ve yabancı doktorlar-dan oluşan bir heyete muayene ettirerek hastalığının sürdüğüne ve tedavisinin im-kânsız olduğuna dair rapor aldı. Ancak üç ay sonra eski padişah kaçırılmak istendi. İkisi Türk, ikisi yabancı olan dört kişilik bir komite, Murad'ı Avrupa'ya kaçırarak ve hükümdarlığını kabul ettirmek için kadın kılığında Çırağan Sarayı'na girmeye çalışır-ken yakalandı (Kasım 1876). Bundan sonra Cleanti Scalieri-Aziz Bey mason komi-tesi, onu kaçırıp tahta çıkarma planı yap-tı. Murad'ı kaçırarak bir camide biat edip yeniden padişah ilân etmeyi tasarlayan komite üyeleri içlerinden birinin ihbarı üze-rine harekete geçmeden yakalandı (15 Ni-san 1877). Üçüncü kaçırma girişimini ise Ali Suâvi başlattı. Çırağan Vak'ası olarak bilinen hadise Ali Suâvi'nin öldürülmesi-yle sonuçlandı (20 Mayıs 1878).

Bu kaçırma girişimleri II. Abdülhamid'i rahatsız etti. V. Murad bundan sonra da-ha sıkı koruma altına alındı. Yirmi sekiz yıl boyunca tam bir mahpus hayatı yaşadı. 29 Ağustos 1904'te şeker hastalığından öldü ve Yenice Camii Tümbesin'de annesinin yanına defnedildi. Yumuşak bir tabiata sa-hip olan, tahtta en az kalan Osmanlı pa-dişahı olarak tarihe geçen V. Murad'ın re-sim ve müziğiyle ilgili olduğu ve bazı eser-ler ortaya koyduğu bilinmektedir. Ayrıca mimarlığa da ilgi duyduğu belirtilir. Fazla alafranga davranması ve mason teşkilâ-tına girmesi (23 Ekim 1872) özellikle kar-deşleri tarafından hoş karşılanmamıştır. En büyük zaafının aşırı içki düşkünlüğü ve müsrifliği olduğu kaydedilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Midhat, *Üss-i İnkılâb*, İstanbul 1294, I, 228-274; Ahmed Sâib, *Târîh-i Sultan Murâd-ı Hâmîs*, Kahire 1326; a.m.f., *Vak'a-i Sultan Abdülaziz*, Kahire 1326, s. 134-215; Süleyman [Pa-şa], *Hiss-i İnkılâb yâhud Sultan Abdülaziz'in Hal'i ile Sultan Murâd-ı Hâmîs'in Cülûsu*, İs-tanbul 1326; Mehmed Memduh [Paşa], *Mir'ât-ı Şuûnât*, İzmir 1328; a.m.f., *Hal'ler ve İclâslar*, İstanbul 1329; *Mir'ât-ı Hakikat*, I, 91-167; Ziya Şakir, *Çırağan Sarayı'nda 28 Sene: Beşinci Mu-rad'ın Hayatı*, İstanbul 1943; Halûk Y. Şehsuva-roğlu, *Sultan Aziz: Husûsî, Siyâsî Hayatı, Dev-ri ve Ölümü*, İstanbul 1949, s. 73-200; Daniş-mend, *Kronoloji*, IV, 265-284; *Mufassal Osman-lı Tarihi*, İstanbul 1972, VI, 3223-3279; Semih S. Tezcan – İsmail İşmen, *İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V*, İstanbul 1998, s. 27-68; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Ali Suâvi ve Çırağan Sarayı Vak'ası", *TTK Belleten*, VIII/29 (1944), s. 71-118; a.m.f., "V. Murad'ı Tekrar Padişah Yapmak İste-yen K. Skaliyeri-Aziz Bey Komitesi", a.e., VIII/30 (1944), s. 245-328; a.m.f., "Beşinci Murad ile Oğlu Salahaddin Efendi'yi Kaçırarak İçin Kadın Kıyafetinde Çırağan'a Girmek İsteyen Şahıslar", a.e., VIII/32 (1944), s. 589-597; a.m.f., "Beşin-ci Murad'ı Avrupa'ya Kaçırma Teşebbüsü", a.e., X/37 (1946), s. 195-209; a.m.f., "Beşinci Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne Ait Rapor ve Mektuplar, 1876-1905", a.e., X/38 (1946), s. 317-367; a.m.f., "Murad V", *İA*, VIII, 647-651; Baha Gürfirat, "Bir Rus Yazanına Göre V. Mu-rad'ın Hastalığı ve Mithat Paşa'nın Muhakeme-si", *BTDD*, II/11 (1968), s. 42-45; Suha Urmur, "Belgelere Göre 5. Murad'ın Masonluğu", *TT*, VII/38 (1987), s. 100-103; Hüseyin Çelik, "Sul-tan V. Murad ile İlgili İngiliz Gizli Belgeleri", *MÜTAD*, sy. 7 (1993), s. 173-186; E. J. Zürcher, "Murad V", *EP* (İng.), VII, 599.

 CEVDET KÜÇÜK

MURAD AĞA, Şeştârî (ö. 1084/1673)

Türk müzikisi bestekârı,
hânende.

1019'da (1610) doğdu. Aslen Nahçıvan-lı bir Azerî'dir. Sultan IV. Murad'ın Revan seferinden sonra İstanbul'a getirdiği on iki sanatkâr arasında yer alan Murad Ağa onu sâzende olan bu sanatkâr grubunun iki hânendesinden biridir. Evliya Çelebi onun çartâ (çartâr), Behcetî Hüseyin şeş-târ, Ebûishakzâde Esad Efendi şeş-târ çal-dığından bahseder ve şeş-târ ustası olma-sından dolayı müzikînaslar arasında Şeş-târî Murad Ağa olarak tanınır. Şöhretinin en parlak zamanı IV. Murad ile (1623-1640) IV. Mehmed (1648-1687) devirleri arasındır. İstanbul'a gelince Beşiktaş semtine yer-leşti ve daha sonra burada vefat etti. He-zargradlı Hüseyin Behcetî vefatına, "İtdi âheng-i fenâ hayf bem-i sâz-ı Murâd" mis-rainı tarih düşürmüştür (Ergun, II, 785).

Murad Ağa, tabii ses güzelliğinin yanı sıra şeş-târîliği ve özellikle bestelediği eser-

lerle dönemin önemli müzikînasları ara-sında yer almıştır. Doğduğu yörede alma-ya başladığı ilk müzikî bilgilerini İstanbul'da çeşitli hocalardan aldığı derslerle iler-leterek üstat seviyesine ulaştı. Behcetî'nin tarih manzumesinde şairliğinden de söz edilen Murad Ağa'nın beste, nakış ve şarkı formlarında 100'e yakın eser beste-lelediği *Atrabül'âsâr*'da kaydedilmiştir. Gün-ümüze bunlardan sadece kârçe, beste ve semâi formlarında hepsinin de sözleri Fars-ça olan beş bestesi ulaşmıştır. Bazı güfte mecmualarında bu eserlerin bir kısmının Abdülkâdir-i Merâğî adına kaydedildiği gö-rülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 637; Ebûishak-zâde Esad Efendi, *Atrabül'âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 29; Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Mu-sikisi*, İstanbul 1940, III, 155-157; IV, 19-24; Sa-dettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, II, 785; Hüseyin Sadettin Arel, *Türk Musikisi Ki-mindir*, Ankara 1988, s. 5; a.m.f., "Türk Beste-kârlarının Tercemeihalleri", *MM*, sy. 19 (1950), s. 10; Kıp, *TSM Sözlü Eserler*, s. 51, 97, 246, 247, 346; M. Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, İs-tanbul 2000, I, 356, 381-382; Hayri Yenigün, "IV. Sultan Murad Devrinin Lâdîni Bestekârları", *MM*, sy. 136 (1959), s. 104; sy. 137 (1959), s. 137; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müzikî Hayatı", *TTK Belleten*, XLI/161 (1977), s. 90; Öztuna, *BTMA*, II, 68-69.

 NURİ ÖZCAN

MURAD BUHÂRÎ (مراد البخاری)

Muhammed Murâd b. Ali
b. Dâvûd b. Kemâlidîn el-Hüseyinî
el-Buhârî en-Nakşibendî
(ö. 1132/1720)

Nakşibendî-Müceddidî şeyhi.

1050 (1640) yılında Semerkant'ta dün-yaya geldi. Bazı kaynaklarda doğum tari-hi 1055 (1645) olarak verilmekteyse de to-rununun oğlu Muhammed Halîl el-Murâ-dî'nin kaydettiği ilk tarih (*Silkü'd-dürrer*, IV, 129) daha doğru olmalıdır. Semerkant na-kîbüleşrafı Seyyid Ali'nin oğludur. Üç yaşın-da geçirdiği felç yüzünden kötürüm olan Murad Buhârî tahsilini bölgedeki âlimler-den ders alarak tamamladı. Yirmi üç ya-şında iken ilim öğrenmek için Hindistan'a gitti. Burada İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu ve halifesi Hâce Muhammed Ma'sûm ile ta-nıştı ve ona intisap etti. İlmî konularda kendini yetiştirip seyrü sülûkünü tamamladıktan sonra hac vazifesi için yola çıktı ve haccın ardından üç yıl Hicaz bölgesin-de kaldı. Memleketine dönerken Bağdat'a uğradı, oradan İsfahan'a geçti. Bu seya-